

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1103 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyoroova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlar.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashtirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврозова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishning respublikamizdagi ahamiyati.....	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlarlari	949
Urmanova Umida Xakimdjanoyna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farhod o'g'li	
Mamlakatimizning eksport imkoniyatlari va muammolari.....	964
Ansabxon ZAKIROV	
Цифровизация и прогнозные параметры экспортного потенциала субъектов малого бизнеса	967
Мирзахаликов Бобир Бахтиёрович	
Зелёный энергопереход как фактор устойчивого развития энергетики Узбекистана.....	971
Юсупов Ёкуб Рустамович	
Модели и тенденции развития формирующихся финансовых рынков	978
Кадилова Хадича Тураевна	
Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari.....	983
Israilova Shoira Turg'unovna	
Davlat moliyaviy nazorati organlarining samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	987
Zuparov Abzaljon Batirjonovich	
Методика расчета устойчивого развития предприятий тэк на основе сводных интегральных индексов.....	991
Г.Ж. Аллаева	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari.....	995
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi.....	1002
Xudaybergenova Nigora Turgunboyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda banklarning rolini oshirish	1005
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Xarajatlar hisobini mhxs asosida tan olishning o'ziga xos xususiyatlari	1010
Xaydarova Surayyo Nasirdinovna	
Zamonaviy turizm yo'nalishlari yangiliklarini sohaga tadbqiq etish va turizm bozorini rivojlantirishda aqlli (smart) texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	1016
Sangirov Utkir Xudoyberdiyevich	
Sanoat korxonalarining raqobatdoshligini ta'minlash salohiyati	1021
To'raev Sardorbek To'raevich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillari	1025
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Agrar soha taraqqiyotida xorijiy investitsiyalarning roli.....	1031
Ko'chqarov Fayzullo Abdujabborovich, Mamatov Baxadir Safaraliyevich	
Оценка влияния введения цифровой валюты на денежную сферу	1041
Якубова Ш.Ш.	
Importance of staff service quality at uzbek national restaurants in uzbekistan.....	1046
Shodiyona Sanginova	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	1051
Azizova Zilola Lochin qizi	
Biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini sifatli tayyorlash masalalari.....	1057
Shabnam Djumaniyazova	

Hududlarda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda xorijiy tajriba.....	1064
Bozorov Ilyos Isomiddinovich	
To'qimachilik mahsulotlarini xalqaro sifat standartlari asosida yevropa ittifoqiga eksport qilish imkoniyatlari.....	1071
Raximova Moxigul Isroiljanovna	
Natural Language Processing of Cognitive Metaphors in Eco-Marketing	1074
Bakhtiyor Djurakulovich Safarov, Abdusaidova Gulhoyo Bakhridin qizi	
Sug'urta kompaniyalarning investitsion faoliyatining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rni	1079
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Investitsiya portfelini shakllantirishda moliyaviy risklarni boshqarishning chiziqsiz modellari	1083
Shirin Zafar qizi Tursunxodjayeva	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	1090
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Raqamli infratuzilmani rivojlantirish sharoitida soliq qarzdorligini undirish mexanizmining soliq ma'muriyatchiligidagi o'ziga xos xususiyatlari.....	1097
O'taganov Anvar Nurxonovich	

RAQAMLI INFRATUZILMANI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH MEXANIZMINING SOLIQ MA'MURIYATCHILIGIDAGI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

ORCID: 0009-0008-5480-1221

O'taganov Anvar Nurxonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish, soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish va ta'limni yaxshilash, soliq tizimi va tartiblarini soddalashtirish, soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasida samarali aloqa kanallarini rivojlantirish tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: mahalliy soliq, mulkning bozor qiymati, kadastr qiymati, shaxsiy kartochka, soliq elementlari, budget salohiyati, mahalliy budget, mahalliy budgetlar xarajatlari, mahalliy soliqlar, soliq imtiyozlari.

Abstract: This article analyzes the improvement of the tax collection mechanism, the improvement of service and education for taxpayers, the simplification of the tax system and procedures, the development of effective communication channels between taxpayers and tax authorities.

Key words: local tax, market value of property, cadastral value, personal card, tax elements, budget authority, local budget, local budget expenses, local taxes, tax benefits.

Аннотация: В данной статье анализируется совершенствование механизма сбора налогов, улучшение обслуживания и образования налогоплательщиков, упрощение налоговой системы и процедур, развитие эффективных каналов коммуникации между налогоплательщиками и налоговыми органами.

Ключевые слова: местный налог, рыночная стоимость имущества, кадастровая стоимость, личная карта, налоговые элементы, бюджетный орган, местный бюджет, расходы местного бюджета, местные налоги, налоговые льготы.

KIRISH

Budget daromadlari shakllantirishda soliqlar asosiy o'rinni egallaydi. Shunday ekan, budget daromadlarini o'z vaqtida, to'liq, turli ziddiyatlarsiz, qonuniy yo'llar bilan shakllantirish kerak. Bunda soliq to'lovchilar tomonidan hisoblangan soliq va to'lovlarni undirilishi katta ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda hisoblangan soliq va to'lovlarni to'lamasdan boqimandalik holatiga tushgan soliq to'lovchilar ko'payishi tanlangan mavzu-ning naqadar dolzarbligini ifoda etadi. Shuning uchun bugungi kunda, soliq to'lovchilarning budget oldidagi qarzini kamaytirish respublikada soliq organlari oldidagi dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Iqtisodiy sohada amalga oshirilayotgan islohotlar soliq tizimi faoliyatining yanada ochiq bo'lishi, soliq yukini yildan-yilga kamaytirib borilishi, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni rag'batlantirish va rivojlantirish, ular ishlab chiqarayotgan mahsulotlar raqobatbardoshligining yanada oshishiga qaratilgan.

Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "barcha biznes toifalari uchun soliq yukini kamaytirish va qulaylashtirish, shu asosda ishlab chiqarishni va soliqqa tortiladigan bazani kengaytirish zarur"-ligi ta'kidlanib, soliq tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari sifatida "tez rivojlanayotgan, yiriklashib borayotgan korxonalarni rag'batlantirish siyosatiga o'tish lozim"ligi bildirilgan.¹ "Samarasiz soliq mexanizmlarini qo'llash oqibatida vujudga kelgan soliq qarzdorligidan voz kechganimiz hisobidan biznes ixtiyorida 2 trillion so'm qoldi."², har bir xodim tomonidan "Soliq ma'murchiligini soddalashtirish, soliq idoralarining nazorat

1 Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. – Тошкент: "Ўзбекистон" НМИУ, 2018. – 55 б.

2 Мирзиёев Ш.М. Тадбиркорлик ривожини янада юксак босқичга кўтариш – устувор вазифамиздир. Тошкент. // Халқ сўзи. 2023 йил 18 август.

funksiyalarini takomillashtirish yuzasidan jiddiy choralarni amalga oshirishimiz zarur.” Maqsadli vazifani aniq dasturlar asosida bajarish mamlakatimizda soliq ma'muriyatchiligi tizimini yanada rivojlantirishning eng muhim yo'nalishlari hisoblanmoqda. Bundan tashqari, bu borada davlatimiz rahbari “2019-yildagi yangi soliq siyosati doirasida ish haqiga soliq yuki 1,5 barobar kamaytirilganligi, natijada rasmiy sektorda ishlayotganlar soni yil davomida 500 mingtaga ko'paydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Hozirgi davrda O'zbekiston Respublikasi soliq ma'muriyatchiligida joriy etilgan soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish yo'llari mavzusiga oid qisqacha adabiyotlar sharhini keltiramiz.

Sabine Freizer tomonidan “O'zbekistonda soliq ma'muriyati islohoti va fiskal nazorat” (2006): Ushbu tadqiqotchi tomonidan O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini isloh qilishning umumiy ko'rinishini beradi va soliq yig'ish mexanizmlarini takomillashtirish muammolari va imkoniyatlarini yoritadi. Muallif soliqlarni undirish jarayonini yaxshilashga soliq to'lovchilarni o'qitish va tushuntirish ishlarini yaxshilash, shaffoflik va mas'uliyatni oshirish, soliq ma'muriyatchiligi tizimini modernizatsiya qilish orqali erishish mumkinligini taklif qiladi. [1]

Tigran Poghosyan va Evgeniya Kolomak tomonidan “O'tish davridagi mamlakatlarda soliq islohotlarining soliq qonunchiligiga ta'siri: O'zbekistondan olingan dalillar” (2013): Mualliflarning fikricha, soliq tartib-qoidalarini soddalashtirish va soliq stavkalarini pasaytirishga qaratilgan soliq islohotlari soliqqa rioya etish va daromadlarni yig'ishni oshirishi mumkin. [2]

Sanjay Kumar va Tigran Poghosyan tomonidan “O'zbekistonda soliqqa rioya qilishni yaxshilash: adabiyot va xalqaro tajribadan saboqlar” (2019): Ushbu tadqiqotlarda soliq qonunchiligiga rioya qilish bo'yicha adabiyotlar va soliq yig'ish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha xalqaro tajribalarni ko'rib chiqadi. Mualliflar soliqqa rioya etishning samarali strategiyalari soliq to'lovchilarni o'qitish, soliq tartib-qoidalarini soddalashtirish, samarali ijro etish va qo'llab-quvvatlovchi huquqiy va tartibga soluvchi muhitni o'z ichiga oluvchi kompleks yondashuvni talab qiladi. [3]

M.Mahmud va A.Jeyn tomonidan “O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini kuchaytirish: riskka asoslangan audit uchun misol” (2018): Ushbu maqola O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini kuchaytirish uchun riskka asoslangan audit yondashuvini taklif qiladi. Mualliflar tavakkalchilikka asoslangan audit yuqori xavfga ega bo'lgan soliq to'lovchilarni yo'naltirish va qonunbuzarliklarni samaraliroq aniqlash orqali soliq qonunchiligiga rioya etish va daromadlarni yig'ishni yaxshilash mumkinligini taklif qiladi. [4]

Ziyayev, J. va M. Hujaqulovlar tomonidan “O'zbekistonda soliq islohoti va daromadlarni mobilizatsiya qilish” (2018): Ushbu tadqiqot O'zbekistonda soliq islohotlarining daromadlarni mobilizatsiyaga ta'sirini o'rganadi. Mualliflarning aniqlashicha, soliqqa tortish tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq stavkalarini pasaytirish va soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishga qaratilgan soliq islohotlari soliq tushumlarining sezilarli darajada oshishiga olib keldi. [5]

Joyel Slemrod (2007) tomonidan “Soliq talablariga rioya qilishni yaxshilash: adabiyotlarni ko'rib chiqish”: Bu tadqiqot soliq qonunchiligiga oid adabiyotlarga umumiy nuqtayi nazarni beradi va samarali soliq yig'ish mexanizmlari majburiy choralari, rag'batlantirish va ta'lim dasturlarini birlashtirishni talab qiladi. Muallif, shuningdek, soliqqa tortish tizimi va tartib-qoidalarini soddalashtirishning muhimligini ham muhokama qiladi. [6]

Richard M. Bird va Erik M. Zoltlar tomonidan “Soliq to'lovchilarga yaxshiroq xizmat ko'rsatish va ta'lim orqali soliq yig'ishni yaxshilash” (2005): Ushbu hujjat soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish va ta'limni yaxshilash soliq yig'ishni oshirishning samarali usuli bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Mualliflar soliq to'lovchilarga aniq va soddagina ma'lumotlarni taqdim etish, soliq shakllari va tartiblarini soddalashtirish, soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasida samarali aloqa kanallarini rivojlantirishni tavsiya qiladi. [7]

Benno Torgler tomonidan “Soliq qoidalariga rioya qilish: adabiyotlarni ko'rib chiqish” (2002): Ushbu tadqiqotchi tomonidan soliq qoidalariga rioya qilish bo'yicha adabiyotlarni ko'rib chiqadi va muvofiqlik xulq-atvoriga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan bir qancha omillarni, jumladan hukumatga ishonch, adolatni anglash, jarimalar va jazolar darajasini belgilaydi. Muallifning ta'kidlashicha, ishonch va adolat haqidagi tasavvurni yaxshilash muvofiqlikni oshirishi mumkin. [8]

TAHLIL VA NATIJALAR

1. Respublikamizning soliq mexanizmi oldiga bir tomondan davlat budjetini zarur daromadlar bilan ta'minlash, ikkinchi tomondan esa soliq to'lovchilar faoliyatini rag'batlantirish vazifasi qo'yilgan. Bu vazifalarni bajarish uchun soliq tizimida iqtisodiy islohotlar olib borish bilan soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish, ularni budjet tizimiga barqaror tushishini ta'minlashda soliqlarni undirish usullarini qo'llash mexanizmini takomillashtirish, soliq undirishni optimallashtirish, soliq qarzini kamaytirish va soliq yukini yengillashtirishni talab etadi. Soliq tizimidagi islohotlar mamlakatimizda soliq ma'muriyatchiligining takomillashtirishda alohida ahamiyat kasb etadi.

Soliq ma'murchiligi soliq qonunchiligiga muvofiq davlat budjetiga soliq va majburiy to'lovlarni undirish hamda ularni to'liq va o'z vaqtida to'lanishi ustidan nazorat qilish borasidagi soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlari o'rtasidagi yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlarni o'z ichiga oladi. Soliq qarzini kamaytirishda, soliqlarni o'z muddatida va to'liq undirishda soliq ma'murchiligini takomillashtirishni ilmiy tadqiqot doirasida o'rganish zarurligi, quyidagi muammolar bilan asoslanadi:

1. Soliq hisobotlari shakllari takomillashtirilmaganligi va hisobotlarni to'liq avtomatlashmaganligi.
2. Soliq qarzini o'sish tendensiyasini mavjudligi.
3. Soliq qonunchiligini takomillashtirish zaruriyatining mavjudligi.

Davlat soliq xizmati organi tomonidan yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq qarzi yuzaga kelgandan sanadan boshlab amalga oshiriladigan harakatlar mavjud bo'lib, unda qarzdorga soliq qarzi yuzaga kelgan kundan boshlab 3 ish kuni ichida ogohlantirish talabnomani bevosita tashrif buyurgan holda topshiradi yoki pochta xizmati orqali yoki shaxsiy kabinetiga elektron tarzda yuboradi. Qarzdorning bank hisob raqamiga 3 ish kuni ichida elektron inkasso topshiriqnomasi yuboradi. Valyuta hisob raqamiga valyuta mablag'larini sotish va soliq qarziga yo'naltirish to'g'risida elektron topshiriqnoma yuboradi. Ogohlantirish talabnomasida aks ettirilgan tan olingan soliq qarzi qarzdor tomonidan talabnoma yuborilgan sanadan boshlab 15 kun ichida to'liq to'lanmagan taqdirda soliq qarzi hisobiga davlat soliq xizmat organi qarori bilan qarzdorning mol-mulkklari xatlanadi.

Tahlil asosida qarzdorning tovarlar realizatsiyasi, bajarilgan ish va ko'rsatilgan xizmati bo'yicha buryutmachidan to'lab berilmagan, uchinchi shaxsga o'tkazilgan pul mablag'larini yoki o'tkazilgan pul mablag'lari bo'yicha tovarlar yetkazib berilmagan, ish bajarilmagan yoxud xizmat ko'rsatilmaganligi uchun yuzaga kelgan debitor qarzdorlikni aniqlaydi va soliq qarzi hisobiga undirish bo'yicha sudga ariza kiritadi. Bunda sud hujjatini Majburiy ijro byurosiga ijro uchun uch ish kunida yuborishi shart. Tahlil asosida soliq qarzi yuzaga kelishi oldidan soliq to'lashdan qochish maqsadida egaligidagi aktivlarini balansidan chiqarib yuborish holatlarini aniqlaydi va soliq qarzi hisobiga undiruv qaratish yuzasidan sudga ariza kiritadi. Bunda sud jarayonida davlat manfaatlarini himoya qilib qatnashadi va sud hujjatini 3 ish kuni ichida ijro uchun yuborishi shart.

Ogohlantirish talabnomasi berilgan sanadan boshlab 30 kun ichida talabnomada aks ettirilgan soliq qarzi to'liq to'lab berilmagan taqdirda soliq qarzini qarzdorning mol-mulkiga qaratish yuzasidan sudga elektron tarzda onlayn ariza kiritadi. Bunda, tan olingan qarzdorlik bo'yicha soliq qarzini qarzdorning mol-mulkiga qaratish davlat soliq xizmati organi qarori asosida amalga oshiriladi va qaror to'g'ridan to'g'ri uch ish kuni ichida ijro uchun Majburiy ijro byurosiga pochta xizmati yoki elektron ko'rishinishida yuboriladi. Soliq qarzini uzish to'g'risidagi talabnoma yuborilgan kundan boshlab 10 kun ichida qarzdor tomonidan e'tiroz bildirilmasa tan olingan qarzdorlik hisoblanadi. Suddan 15 kun ichida ish yurituviga qabul qilinganligi yoki qabul qilish rad etilganligi to'g'risida ajrim kelib tushadi. Bunda, ish yuritishga qabul qilinganligi to'g'risidagi Ajrimda belgilangan sud o'tkazish sanasida arizada aks ettirilgan soliq qarzining to'lanmagan qoldiq summasini aks ettirib sudga elektron tarzda onlayn ma'lumotnoma yuboradi va sud jarayonida davlat manfaatini himoya qilib DSI ishonchnomasi asosida ishtirok etadi. Ish yurituviga qabul qilish rad etilganligi to'g'risidagi Ajrim bo'yicha kamchiliklarni bartaraf etib qaytadan ariza kiritadi.

Soliq qarzini majburiy undiruvga qaratish to'g'risidagi sud tomonidan yuborilgan elektron sud hujjatidagi qoldiq summa yuzasidan Majburiy ijro byurosi hududiy bo'limiga elektron ma'lumotnoma yuboradi. Majburiy ijro byurosi bilan hamkorlikda sud hujjati asosida ijro harakatlarini amalga oshiradi (mol-mulkini xatlash va savdoga qo'yish, undiruvni debitorlariga qaratish va ta'sischilariga qaratish, chetga chiqishiga ta'qiq qo'yish). Soliq qarzini sud hujjati asosida budjetga undirish uchun kerakli ma'lumotlarni tashqi manba ma'lumotlari asosida tahlil qilib shakllantiradi va Majburiy ijro byurosiga ijro harakatlarini amalga oshirishda foydalanish uchun taqdim etib boradi. Bunda, QQSning 4 va 5-ilovasi ma'lumotlari asosida sud hujjati ijroga qaratilgan davrda tovar realizatsiya qilganligi, ish bajarganligi yoki xizmatlar ko'rsatganligi, bojxona orqali mahsulot eksport yoki import qilganligi, maxsus hisob raqamlari orqali yirik pul aylanmalari amalga oshirganligi, banka aylanmasini tahlil qilish orqali 3-shaxsdagi aktivlari to'g'risida axborotlarni berib boradi.

Majburiy ijro byurosi tomonidan undirish imkoni yo'qligi to'g'risidagi ijro hujjatlari asosida soliq qarzi undiruvini qarzdorning rahbar, ta'sischi yoki mulkdoriga qaratish maqsadida subsidiar javobgarlik to'g'risida sudga ariza kiritilishini nazorat qiladi. Bunda, kiritilgan ariza bo'yicha sud jarayonida ishtirok etib, davlat manfaatini himoya qilish orqali chiqarilgan sud hujjatini ijro uchun Majburiy ijro byurosiga yuboradi hamda hamkorlikda ijrosini ta'minlaydi va nazorat qiladi. Majburiy ijro byurosi tomonidan qaytararilgan ijro hujjatlari bo'yicha Fuqarolik kodeksining 48-moddasi talablaridan kelib chiqib soliq qarzini qarzdorning rahbari, mulkdori va ta'sischilaridan subsidiar tarzda undirish to'g'risida ariza kiritib, sud hujjatini ijroga qaratadi.

Bankrotlik yuzasidan sudga ariza kiritadi va sud jarayonida hamda bankrotlik bo'yicha kreditorlar yig'ilishida davlat manfaatini himoya qilib ishtirok etadi. Bunda, bankrot korxonaning sud boshqaruvchisi faoliyatini nazorat qilib, uchinchi shaxsdagi mulklarini, bank ko'chirmasini tahlil qiladi va debitor summalarini aniqlab tugatish mas-sasiga qo'shtirish chorasini ko'radi. Tugatish boqaruvchi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mah-

kamasining 19.07.2012 yildagi 224-son "O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari mehnatiga haq to'lashning takomillashtirilgan tizimini tasdiqlash to'g'risida» qarori asosida bankrotlikni yashirish, soxta bankrotlik va qastdan bankrotlikka olib kelish to'g'risida xulosasini haqqoniyligini hamda sudga, prokuraturaga va kreditorlarga taqdim etilishini nazorat qiladi. Sudning bankrotlik bo'yicha tugatish ishini yakunlanganligi to'g'risida ajrimi asosida Davlat xizmatlari agentligining Davlat reyestridan chiqarish to'g'risida ma'lumotiga asoslanib Vazirlar Mahkamasining 307-sonli qarori talablariga ko'ra soliq qarzini hisobdan chiqarish bo'yicha qaror chiqaradi va ijroga qaratadi.

Yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq qarzini budjetga undirish bo'yicha soliq xizmat organlari, soliq qarzining yuzaga kelish manbasini aniqlaydi, bunda qarzdorlik hajmdan (ishlab chiqarilgan yoki sotilgan tovar, bajarilgan ish yoxud ko'rsatilgan xizmat), resurslardan foydalanganligidan (yer, suv, yer qa'ri, bino), ish haqidan yoki o'tkazilgan tekshiruv natijasida hisoblangan soliq yoki qo'llanilgan moliyaviy jarimadan hosil bo'lgan qarzdorliklarga segmentlaydi. Agar soliq xizmati organlari qarzdorlik hajmdan (ishlab chiqarilgan yoki sotilgan tovar, bajarilgan ish yoxud ko'rsatilgan xizmat) yuzaga kelgan bo'lsa:

- Bank hisob raqamidagi pul mablag'lari harakatini tahlil qiladi va buyurtmachidan tushgan mablag'larning soliq qismi qaysi maqsadlar uchun sarflanganligini ko'rib chiqadi;
- QQSning 4 va 5-ilovalarini tahlil qiladi, bunda o'tkazilgan pul mablag'lari 4-ilovada aks ettirilgan hisobvaraqa fakturalarga hamda bank hisob raqamiga kelib tushgan pul mablag'lari 5-ilovada aks ettirilgan hisobvaraqa fakturalarga to'g'ri kelishini ko'rib chiqadi. Farq aniqlangan taqdirda debitor summasiga undiruv qaratish to'g'risida sudga ariza bilan murojaat qiladi;
- Eksport va import operatsiyalari o'rganib chiqadi, bunda eksport operatsiyalari bo'yicha xorijiy hamkordan pul mablag'lari to'liq kelib tushganligini, tushgan mablag'lar qaysi maqsadlarga ishlatilganligini, kelib tushmagan pul mablag'lari bo'yicha nima choralar ko'rilganligini, import operatsiyalari bo'yicha tuzilgan shartnomalar to'liq bajarilganligini, import qilingan mahsulotlar qaysi tadbirkorlik subyektlari orqali realizatsiya qilinganligi va realizatsiya qilingan tovarlar bo'yicha pul mablag'larini to'liq ravishda hisob raqamiga kelib tushganligini o'rganadi;
- Soliq qarzining aktivlar bilan ta'minlanganligini o'rganib chiqadi hamda soliq qarzining qarzdor aktivlaridan ortiq qismini hosil bo'lish sababini tahlil qiladi va energiya resurslaridan (elektr, gaz) foydalanish darajasini o'rganib chiqadi va uni ishlar chiqarish, xizmat ko'rsatish yoki tovar realizatsiyasiga mos kelishini tahlil qiladi;
- Qarzdorning aktivlari va hujjatlarini tahlil qiladi, ularning bir qismiga nisbatan aniqlangan qarzdorlik summasi hamda oldingi tekshiruv natijalariga ko'ra soliq qarzining kelib chiqish manbasini aniqlaydi.

Agar soliq qarzi resurslardan foydalanishdan kelgan bo'lsa:

- Aktivlarni, pul mablag'larini, mol-mulkni band solish va to'lov qobiliyatini aniqlash uchun tahlil o'tkazadi. Mol-mulk faoliyati to'xtatilganda yoki mol-mulk bozor qimmatini baholash natijalari asosida soliq qarzini undirish uchun mo'ljallangan tasdiqlovchi hujjatlar va hisob-kitoblarni aniqlab chiqadi;
- Qarzdorning rahbari va ta'sischilari tomonidan tashkil etilgan boshqa tadbirkorlik subyektlari faoliyati va turmush sharoitini o'rganish natijalari asosida soliq qarzini budjetga undirish choralari ko'radi.

Soliq qarzi undirish tizimida davlat soliq xizmati organlari va Majburiy ijro byurosi o'rtasidagi hamkorlik va harakatlarning samarali amalga oshirilishi kerak, buning uchun har bir bosqichda o'z vaqtida va to'g'ri amalga oshirilishini ta'minlash zarur.

Raqamli infratuzilmani rivojlantirish sharoitida soliq qarzlarini undirish mexanizmidagi soliq ma'muriyatining o'ziga xos xususiyatlari quyidagicha ko'rsatilgan:

1. Elektron hisobot va ma'lumotlarni tahlil qilish: Raqamli infratuzilmaning rivojlanishi elektron shaklda hisobotlarni to'liq taqdim etish imkonini beradi, bu soliq qarzdorligini aniqlash va ma'lumotlarni to'plash jarayonini soddalashtiradi. Elektron hisobotlar soliq organlariga soliq majburiyatlarini nazorat qilishda qo'shimcha qulaylik yaratadi, chunki ular ma'lumotlarni tez va samarali to'plash, qayta ishlash va tahlil qilish imkonini beradi.
2. Avtomatlashtirilgan tekshirish tizimlari: Avtomatlashtirilgan tekshirish tizimlari (avtokameral) raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali soliq hisobotlarini tekshirish va xatolar yoki qoidabuzarliklarni aniqlash imkonini beradi. Bu tizimlar soliq organlariga qarzdorliklarni avtomatik ravishda aniqlash va moslashtirishda yordam beradi.
3. Elektron xabar berish usullari: Soliq organlari soliq to'lovchilarga qarz yoki qo'shimcha ma'lumot berish zarurati to'g'risida elektron pochta yoki xabar berish tizimlari orqali murojaat qilishlari mumkin. Bu usullar soliq to'lovchilar bilan tezkor va samarali aloqani ta'minlaydi.
4. Elektron to'lov usullari: Raqamli infratuzilmani rivojlantirish sharoitida soliq to'lovchilarga elektron to'lov tizimlari yoki Internet-banking kabi soliq qarzlarini to'lashning turli xil elektron usullari taqdim etiladi. Bu soliq qarzdorligini kamaytirish va to'lovlarni osonlashtirishga yordam beradi.
5. Kiberxavfsizlik: Raqamli infratuzilmani rivojlantirish sharoitida soliq organlari soliq to'lovchilarning ma'lumotlarini kiberhujumlardan va axborot tarqalishidan himoya qilishni ta'minlashi kerak. Kiberxavfsizlik choralari ma'lumotlarning maxfiylikini va butunligini saqlashga yordam beradi.

6. Integratsiya va ma'lumot almashish: Soliq organlari avtomatik ravishda ma'lumot almashish va soliq majburiyatlarining bajarilishini samarali nazorat qilish uchun buxgalteriya hisobi yoki bank tizimlari kabi boshqa raqamli tizimlar bilan integratsiya qilishlari mumkin. Bu raqamli infratuzilmani rivojlantirish sharoitida soliq qarzlari undirish mexanizmining samaradorligini oshiradi.

Soliq qarzlari undirish davlat uchun muhim vazifadir. Raqamli muhitda amalga oshirilgan ko'pgina operatsiyalar va bitimlar sababli, soliq organlari soliqlarni samarali nazorat qilish va yig'ishga moslashishi kerak. Bu maqsadda raqamli iqtisodiyotni tartibga soluvchi qonunlar va qoidalaridan foydalanish, zamonaviy texnologiyalardan, masalan, maxsus dasturlar yoki algoritmlardan foydalanish, va xalqaro hamkorlik munosabatlarini yo'lga qo'yish zarur.

Xalqaro soliq ma'muriyatlari assotsiatsiyasi kabi tashkilotlar raqamli iqtisodiyotni soliqqa tortish va soliq ma'lumotlarini almashish bo'yicha xalqaro standartlarni ishlab chiqish bilan shug'ullanadilar. Shuningdek, elektron tijorat, raqamli xizmatlar va ma'lumotlarni uzatishni tartibga soluvchi qonunlar va soliq to'lovchilarning ma'lumotlarini himoya qilish masalalari ham muhimdir. Soliq xabardorligini oshirish mexanizmidan aholi va tadbirkorlarga soliq majburiyatlari to'g'risida batafsil ma'lumot berish orqali soliq xabardorligini ta'minlash kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

QQS solig'i va foyda solig'i bo'yicha soliq to'lovchilarning o'tgan yil yakunlari bo'yicha yillik aylanmasi kalendar yili mobaynida ko'rsatilgan aylanmadan oshmagan korxonalar, yer qariidan foydalanuvchilar va aksiz osti mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilar, shuningdek soliq qonunchiligini buzilishining yuqori xavf darajasiga kiritilgan soliq to'lovchilar bo'lsa, ularning soliq qarzdorligi bilan bog'liq holatlarni mufassal ko'rib chiqish va yuzaga kelgan qarzdorlikni oraliq to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatini berish zarur.

Takliflar:

1. Oraliq to'lovlarni kiritish: QQS va foyda solig'i bo'yicha soliq to'lovchilarning soliq qarzdorligini boshqarishda, yillik aylanmasi ko'rsatilgan yoki muayyan me'yordan oshmagan korxonalar, yer qariidan foydalanuvchilar va aksiz osti mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilar uchun olti oy muddatgacha oraliq to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatini berish zarur. Bu ularga moliyaviy yuklamalarini yengillashtirishga va soliq qarzdorligini aniqlashda foydalanishga yordam beradi.

2. Soliq to'lovchilarning axborot tizimlarini takomillashtirish: Soliq organlari va soliq to'lovchilari orasida axborot almashish va monitoringni yaxshilash uchun raqamli tizimlarni va avtomatlashtirilgan platformalarni joriy qilish. Bu soliq qarzdorligini aniqlash va undirishni osonlashtiradi.

3. Soliq qarzdorligi bo'yicha amaliy ko'mak: Soliq qarzdorligini kamaytirish uchun soliq organlari soliq to'lovchilarga konsultatsiyalar, moliyaviy rejalashtirish va boshqa yordam ko'rsatishga mo'ljallangan dasturlar ishlab chiqishi zarur. Bu, o'z navbatida, soliq to'lovchilarga qarzlarni vaqtida to'lashga yordam beradi.

4. Raqamli monitoring va tekshirish tizimlarini joriy qilish: Avtomatlashtirilgan tekshirish tizimlari orqali soliq qarzdorligini aniqlash va nazorat qilishni samarali yo'lga qo'yish. Bu soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlarini ta'minlashda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

5. Soliq xabardorligini oshirish: Soliq to'lovchilarga soliq majburiyatlari, undirish mexanizmlari va moliyaviy planiga oid tegishli axborotlarni taqdim etish va treninglar o'tkazish orqali soliq xabardorligini oshirish. Bu soliq qonunchiligini tushunishni va uning ishlatilishini yaxshilashga yordam beradi.

Bu takliflar soliq qarzdorligini samarali undirish va soliq to'lovchilarga ko'proq moliyaviy yordam ko'rsatishni maqsad qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sabine Freizer tomonidan "O'zbekistonda soliq ma'muriyati islohoti va fiskal nazorat" - O'zbekistonda soliq ma'muriyati islohoti
2. Tigran Poghosyan va Evgeniya Kolomak (2013) - Soliqqa rioya qilishni yaxshilash
3. Sanjay Kumar va Tigran Poghosyan tomonidan "O'zbekistonda soliqqa rioya qilishni yaxshilash: adabiyot va xalqaro tajribadan saboqlar" (2019) - Yaxshilash imkoniyatlari
4. M. Mahmud va A. Jeyn tomonidan "O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini kuchaytirish: riskga asoslangan audit uchun misol" (2018) - Soliq ma'muriyatchiligini kuchaytirish
5. Ziyaev, J. va M. Hujaqulovlar tomonidan "O'zbekistonda soliq islohoti va daromadlarini mobilizatsiya qilish" (2018) - Soliq islohoti va daromadlar
6. Joel Slemrod - Soliq qoidalariga rioya qilish
7. Richard M. Bird va Erik M. Zoltlar tomonidan "Soliq to'lovchilarga yaxshiroq xizmat ko'rsatish va ta'lim orqali soliq yig'ishni yaxshilash" (2005) - Yaxshiroq xizmat ko'rsatish
8. Benno Torgler tomonidan "Soliq qoidalariga rioya qilish: adabiyotlarni ko'rib chiqish" (2002) - Soliq morali va rioya qilish
9. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2018. - 55 b.

10. Mirziyoyev Sh.M. "Tadbirkorlik rivojini yana-da yuqori bosqichga ko'tarish – ustuvor vazifamizdir". Toshkent. // Xalq so'zi. 2023 yil 18 avgust.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda so'zlagan nutqi. Toshkent. // Xalq so'zi. 2022 yil 20 avgust.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

